

Naam voorstel 15003668	Start- en evaluatienota Economische Agenda 2.0, BLD-199		
Betreft vergadering	Commissie Economie		18 mei 2015
	Provinciale Staten		26 mei 2015
Te verzenden aan	IBABS (en per gewone post)		
Verzenddatum	2 april 2015		
Commissiegriffier	Annemieke Lobik	0118 - 631888	am.lobik@zeeland.nl
Statenadviseur	Simon de Visser	0118 - 631594	s.de.visser@zeeland.nl
Inhoudelijk ambtenaar	Jos Strobbe Matthieu van Woerkom	0118 - 631432 0118 - 631921	jei.strobbe@zeeland.nl m.v.woerkom@zeeland.nl
Verantwoordelijk bestuurder	B.J. de Reu		

Inhoudelijk	
Aanleiding	Looptijd huidige Economische Agenda eindigt op 31 december 2015
Bevoegdheid	GS voor de voorbereiding en uitvoering PS vaststellen kaders en beschikbaar stellen budgetten
Wat stellen GS voor?	Start en evaluatienota Economische Agenda 2.0 vaststellen
Toelichting	In de evaluatienota zijn de volgende aanbevelingen opgenomen: • Rol provincie verschuift verder naar leidende, verbindende en stimulerende autoriteit en dit leidt tot een andere aanpak; • Ga uit van samenwerking; • Ga door met verbeterde businesscase-aanpak; • Inzet van externe trekkers kan nuttig zijn, maar wel met aandachtspunten voor afstemming, goede afbakening en toegevoegde waarde; • Focus op minder speerpunten; • Sluit aan bij kernthema's Europese programma's; • Behoud het goede uit de huidige Economische Agenda; • Voeg een uitvoeringsparagraaf toe. In de startnota wordt geconcludeerd dat in de op te stellen kadernota strategische keuzes gemaakt moeten worden, die rekening houden met de maatschappelijke opgaven en de veranderde beleidsomgeving waarin de provincie opereert. Uitgangspunten voor de Economische Agenda zijn: • Planperiode van 2016-2012; • Geen jaarplannen meer, maar een uitvoeringsprogramma. Dit wijkt af van onder meer Omgevingsplan en PVVP, waarin de

	jaarlijks door GS vast te stellen uitvoeringsplannen ter informatie aan PS worden gestuurd; • Deadline vast te stellen Economische Agenda 2 is begin 2016 in PS.
Kosten en dekking	In de periode 2012-2015 is € 18,6 miljoen besteed. In de nog vast te stellen kader- en beleidsnota wordt, rekening houdend met het nieuwe beleidsprogramma, de financiële paragraaf voor de komende jaren uitgewerkt. Werkbudget voor opstellen Economische Agenda 2 bedraagt € 50.000. Dit wordt binnen bestaande budgetten opgevangen.
Overige informatie	

bericht op brief van:

de voorzitter van Provinciale Staten
t.a.v. de statengriffier

uw kenmerk:

ons kenmerk: 15003356

afdeling: Economie en Duurzaamheid

bijlage(n): 2

behandeld door: J.E.I. Strobbe & M. van Woerkom

doorkiesnummer: 0118-631432

onderwerp: Start- en Evaluatienota Economische Agenda 2.0

PROVINCIE ZEELAND	
AFD. SG	AMBT. Joasse
AFD. TERMIJN	
DATUM 11 MAART 2015	
DOC.NR.	
ZAAK NR.	
CLASS.	

verzonden:

10 MAART 2015

Middelburg, 10 maart 2015

Geachte voorzitter,

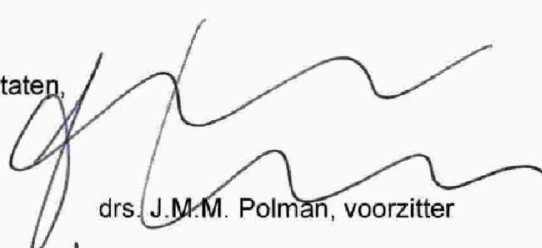
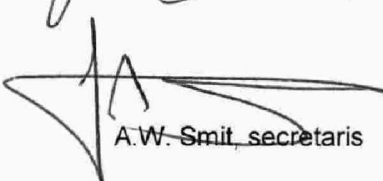
De provinciale inzet op economie is opgenomen in de beleidsnota Economische Agenda. Deze Agenda heeft een looptijd t/m 2015 en heeft daarna dus geen formele status meer.

In bijgevoegde start- en evaluatienota wordt de aanpak van de Economische Agenda 2013-2015 geëvalueerd, en worden trends en ontwikkelingen die op de Zeeuwse economie afkomen beschreven. Op basis hiervan wordt geconcludeerd dat het noodzakelijk is de Economische Agenda te herzien.

Wij verzoeken u bijgevoegde start- en evaluatienota vast te stellen, en ons daarmee opdracht te verlenen de Economische Agenda te herzien.

Hoogachtend,

gedeputeerde staten,

drs. J.M.M. Polman, voorzitter
A.W. Smit, secretaris

Gedeputeerde
belast met
behandeling: Reu, B.J. de

Vergadering PS: 24-04-2015
Nr: BLD-199
Agenda nr:
Vergadering GS: 10 maart 2015
Nr: 15003355

Onderwerp: Start- en Evaluatienota Economische Agenda 2.0

VOORSTEL

Aan de Provinciale Staten van Zeeland

Samenvatting:

De provinciale inzet op economie is opgenomen in de beleidsnota Economische Agenda. Deze Agenda heeft een looptijd t/m 2015 en heeft daarna dus geen formele status meer.

In deze start- en evaluatienota wordt de aanpak van de Economische Agenda 2013-2015 geëvalueerd, en worden trends en ontwikkelingen die op de Zeeuwse economie afkomen beschreven. Op basis hiervan wordt voorgesteld de Economische Agenda te herzien.

Wat willen we bereiken?

Helderheid over waarop de provincie haar economisch stimuleringsbeleid focust en hoe dit wordt uitgevoerd.

Waarom kunnen we zien of alles bereikt is?

Een nieuwe economische beleidsnota die uiterlijk in maart 2016 is vastgesteld.

Wat doen we daarvoor?

We ontwikkelen in nauwe samenwerking met onze partners een Economische Agenda.

Het proces bestaat conform de door PS vastgestelde beleidscyclus uit een drietal fases:

1. De start- en evaluatienota beschrijft waarom een herziene beleidsnota nodig is (start) en geeft aanbevelingen voor een herziening (evaluatie). Dit is de fase die nu voorligt.
2. De kadernota beschrijft de uitgangspunten en hierin worden strategische beleidsbepalende keuzes gemaakt.
3. In de uiteindelijke beleidsnota worden de gemaakte keuzes uitgewerkt in doelen en acties.

In hoofdstuk 2 van bijgevoegde start- en evaluatienota evalueren we het economisch beleid van de afgelopen jaren. We beschrijven de resultaten van het beleid, maar belangrijker voor het vervolg zijn de aanbevelingen die we doen op basis van een evaluatie van onze aanpak.

Deze aanbevelingen staan opgenomen in par. 2.4:

1. De rol van de provincie in het economisch domein is al enige jaren aan het schuiven van subsidiënt ("pinautomaat") naar leidende, verbindende en stimulerende autoriteit. Dit zal leiden tot een andere aanpak (zie ook aanbevelingen 5 en 6).
2. Ga uit van samenwerking, binnen en buiten de provinciegrenzen.
3. Ga door met de businesscase-aanpak, maar voer wel een aantal verbeteringen door:
 - meer focus/doelgerichtheid;
 - minder businesscases;
 - andere naamgeving (bijv. "programma's").

4. De inzet van externe trekkers kan nuttig zijn. Aandachtspunt is de afstemming met de verantwoordelijk ambtenaar en bestuurder, en een goede afbakening van rol en taken van trekker en overheden en de toegevoegde waarde van een dergelijk instrument.
5. Focus op minder speerpunten, en kies voor programma's rondom thema's/terreinen die zowel cross-sectoraal zijn als waarop de overheid echt invloed heeft.
6. Sluit aan bij de kernthema's in Europese programma's.
7. Behoud het goede uit de oude nota. Veel van de beschreven ontwikkelingen in de Economische Agenda uit 2012 zijn nog steeds actueel en worden nog door veel partijen onderschreven.
8. Voeg een uitvoeringsparagraaf toe.

In hoofdstuk 3 wordt beschreven waarom een herziening van de Economische Agenda nodig is. Om de regionale economie optimaal te stimuleren, is het belangrijk om te werken vanuit maatschappelijke opgaven. Dit betekent ingaan op wat er actueel speelt en wat dit van de Provincie vraagt. Daarom beschrijven we in par. 3.2 de belangrijkste economische trends en ontwikkelingen. We trechteren daarbij van groot naar klein; van mondiale ontwikkelingen naar wat deze betekenen voor Zeeland en hoe deze zich in de verschillende sectoren manifesteren.

Tot slot kan natuurlijk ook de beleidsmatige (en financiële) omgeving niet ontbreken. Denk bijvoorbeeld aan de nieuwe Europese programma's, de visie Vrijtijdseconomie, verschillende adviezen van SER Zld, het advies Campus Zeeland! van de onderwijsautoriteit, het nieuwe Strategisch Masterplan van ZSP en de doorlopende bezuinigingen en takendiscussies binnen de provincie.

In hoofdstuk 4 is het proces opgenomen om te komen tot een nieuwe beleidsnota.

Wij voorzien de volgende tijdsplanning:

- 24 april 2015 - Start- en Evaluatienota in PS
- juli 2015 - Kadernota gereed
- 25 september 2015 - Kadernota in PS
- kerst 2015 - Beleidsnota gereed
- Q1 2016 - Beleidsnota in PS

Wat mag het kosten?

Bij de uitwerking van de Kadernota en de concept-beleidsnota zal ook een financiële paragraaf worden uitgewerkt waarin we een voorstel doen voor de middelen.

Wij stellen u voor te besluiten overeenkomstig bijgevoegd ontwerp-besluit.

Gedeputeerde Staten,

Drs. J.M.M. Polman, voorzitter,

A.W. Smit, secretaris.

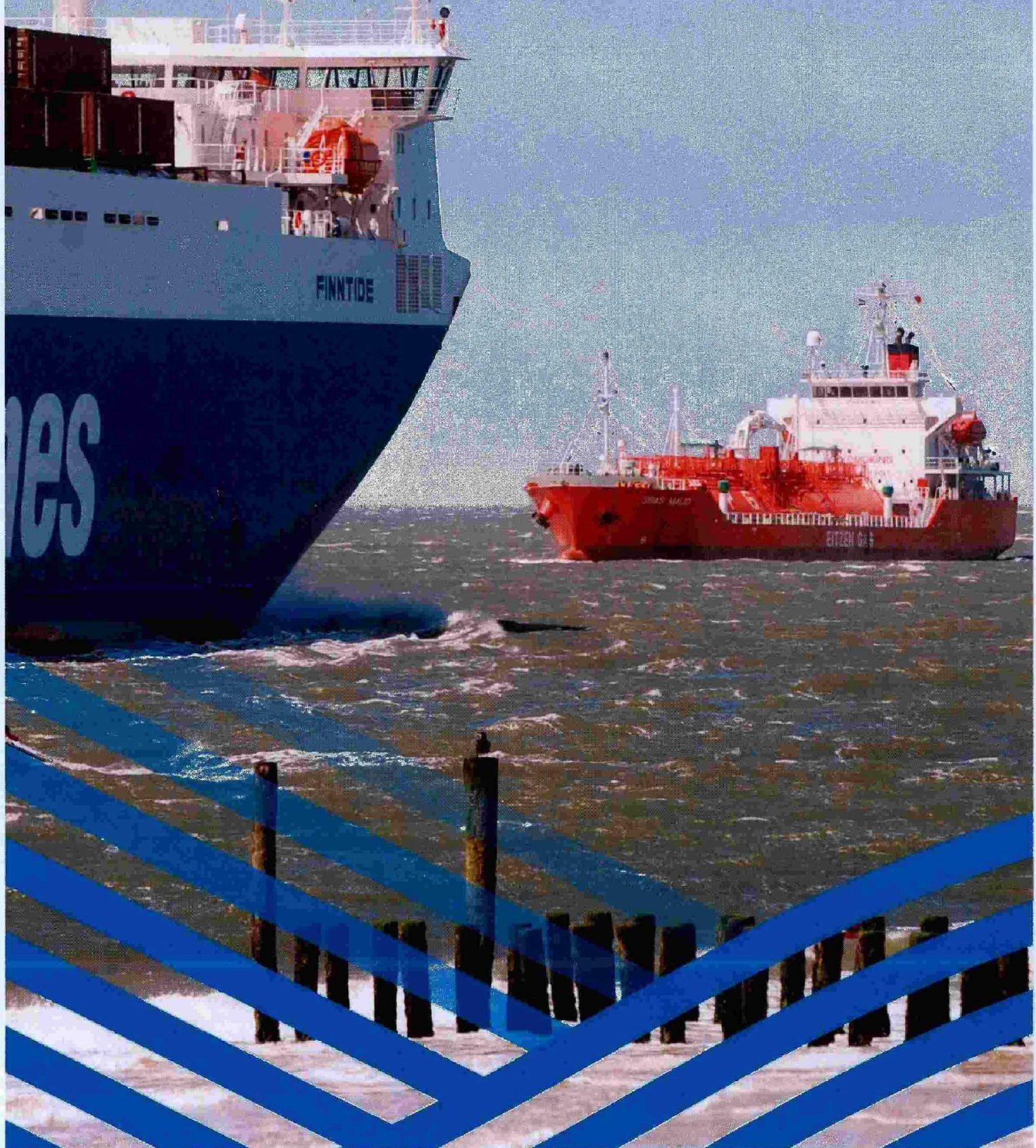
Ontwerp-besluit

Provinciale Staten van Zeeland,
gelezen het voorstel van Gedeputeerde Staten van 10 maart 2015, nr. 15003355;

b e s l u i t e n :

Start- en evaluatienota Economische Agenda 2.0 vaststellen

Start- en Evaluatienota Economische Agenda 2.0

Economische Agenda 2.0

Start- en Evaluatienota

Datum: 3 maart 2015
Versie: GS
Auteur: Kernteam EA2
Afdeling: Economie en Duurzaamheid

Inhoudsopgave

1. Inleiding	4
2. Evaluatie economisch beleid 2013-2015.....	5
2.1 Heeft onze aanpak gewerkt?.....	5
2.2 Wat hebben we bereikt?	9
2.3 Wat hebben we uitgegeven?	13
2.4 Aanbevelingen voor de nieuwe nota	14
3. Startnota beleidsherziening.....	15
3.1 Schets Zeeuwse economie	15
3.2 Trends en ontwikkelingen: wat komt er op ons af?	16
3.3 Conclusie	22
4. Proces.....	23
5. Voorstel.....	25
Bijlage 1: Bij evaluatie betrokken instanties en personen	26

1. Inleiding

Zeeland is een gebied waar het goed wonen, werken en recreëren is. Dit willen we zo houden, maar ook versterken. De Zeeuwse economie heeft een opbouw en structuur die veerkrachtig is maar tegelijk ook kwetsbaar kan zijn. Duurzame groei kunnen we bereiken door samen met onze partners binnen en buiten de provinciegrenzen krachten te bundelen en in te zetten voor onze bedrijven en bewoners. We willen hier als provinciebestuur vol op inzetten.

De provinciale inzet op economie, een kerntaak van de provincie, is opgenomen in de beleidsnota Economische Agenda. Deze Agenda heeft een looptijd t/m 2015 en heeft daarna dus geen formele status meer.

In deze start- en evaluatienota wordt de aanpak van de Economische Agenda 2013-2015 geëvalueerd, en worden trends en ontwikkelingen die op de Zeeuwse economie afkomen beschreven. Op basis hiervan wordt voorgesteld de Economische Agenda te herzien.

Leeswijzer

De termen Startnota en Evaluatienota komen uit de door PS vastgestelde beleidscyclus. Deze beleidscyclus schrijft een werkwijze en volgorde voor, op basis waarvan beleid moet worden gemaakt:

- Een evaluatienota evalueert en beoordeelt de aanpak en effecten van het beleid op mogelijke verbeteringen voor een volgende periode. Vragen die in een evaluatienota moeten worden beantwoord zijn:
 1. Wat hebben we bereikt? (zie §2.1 en §2.2)
 2. Wat heeft het gekost? (zie §2.3)
 3. Wat moet er bijgesteld worden? (zie §2.4)
- Een startnota markeert de start van de beleidscyclus en beantwoordt de volgende vragen:
 1. Wat is het probleem? (zie h3)
 2. Welke tijd hebben we nodig om tot een oplossing te komen? (zie h4)

In dit document zijn start- en evaluatienota samengevoegd en de genoemde vragen in de voorgeschreven volgorde beantwoord.

2. Evaluatie economisch beleid 2013-2015

Ten behoeve van de evaluatie/voortgang en planning hebben we de afgelopen jaren gewerkt met jaarlijkse voortgangsrapportages en Jaarplannen die door PS werden vastgesteld. Hierin staan onder andere de financiële overzichten en inhoudelijke terugblikken per sector en businesscases. Korthedshalve verwijzen we in dit document naar de verschenen voortgangsrapportages en jaarplannen 2013-2015 en richten we ons in deze context op een financiële terugblik, op een beschouwing inzake de destijds vastgestelde hoofddoelstellingen en een evaluatie van het werken met businesscases en externe trekkers, waarmee we de afgelopen jaren hebben gewerkt. Het evalueren van het proces (onze aanpak) hebben we gedaan door externe partijen te bevragen. Een lijst met betrokken personen is opgenomen in bijlage 1.

2.1 Heeft onze aanpak gewerkt?

Vernieuwende aanpak

In de Economische Agenda 2013-2015 is voor het eerst gewerkt met zogenaamde businesscases, onder leiding van externe trekkers. De voornaamste reden voor deze toch wel significante wijziging van de aanpak en uitvoering van het provinciale economische beleid was de constatering dat in het verleden met name de projecten en initiatieven waarbij sprake is van nauwe betrokkenheid van ondernemers, andere overheden, onderwijs en kennisinstellingen en maatschappelijke organisaties, deze voorop lopen qua uitvoering en resultaten. Daarnaast was de tendens ook bij de Rijksoverheid om meer te doen voor minder sectoren (de Topsectoren-aanpak), een reden om meer focus en marktgerichtheid aan te brengen in het beleid.

De focus in de Economische Agenda 2013-2015 is vormgegeven door middel van businesscases, sectorbeleid en aandacht voor het vestigingsklimaat. De volgende businesscases zijn destijds vastgesteld:

1. Biobased Economy
2. Containerisatie
3. Zeeland Care
4. Recreatieve infrastructuur
5. Leisure Hotspots Breskens
6. Foodport Zeeland
7. Nieuwe teelten en technieken in de landbouw
8. Ontwikkeling binnendijkse aquacultuur
9. Energie

Naast deze 9 businesscases werd er ook sectorbeleid gevoerd, uitgesplitst naar:

10. Havens en industrie (biobased, maintenance en logistiek)
11. Energie
12. Zorg
13. Vrijtijdseconomie
14. Water
15. Agro & Food
16. Seafood, visserij en aquacultuur

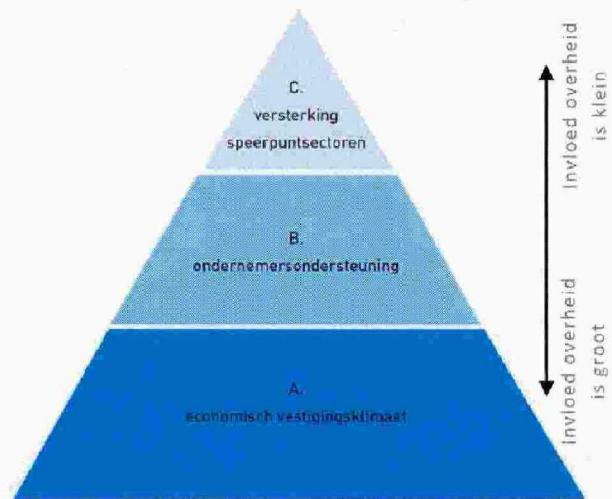
Tot slot zijn er ook doelstellingen en acties geformuleerd op het gebied van vestigingsklimaat:

17. Innovatie en ICT
18. Ondernemerschap en MKB
19. Arbeidsmarkt
20. Onderwijs, scholing en kennis
21. Promotie en acquisitie
22. Fysieke ruimte

Sturingsfilosofie

De Economische Agenda is gebaseerd op de zgn. beleidspiramide. Deze piramide, op zijn beurt weer gebaseerd op het advies "Lekker duidelijk, Drielagenplan voor efficiënte economische ondersteuning" van de kamer van Koophandel, BZW en MKB Brabant/Zeeland, gaat uit van drie lagen van beleid.

- A. Een uitstekend vestigingsklimaat: fysieke ruimte, ICT-voorzieningen, innovatie, arbeidsmarkt, onderwijs. De primaire verantwoordelijkheid hiervoor ligt bij de overheid.
- B. Op het tweede niveau staat de individuele ondernemer centraal. Zij zijn zelf verantwoordelijk voor hun ontwikkeling en groei. De provincie kan onder voorwaarden activiteiten ondersteunen. De primaire verantwoordelijkheid ligt bij de ondernemers en bij de intermediaire organisaties zoals Impuls Zeeland. Overigens heeft de provincie in deze laag zelf een rol in de begeleiding van projecten naar EU-programma's.
- C. Onze expertise en middelen zetten we met name in voor onze speerpuntsectoren en onze businesscases. Het bedrijfsleven heeft hierbij een leidende rol. Samen met ondernemers investeert en ontwikkelt de provincie in kansrijke projecten. De primaire verantwoordelijkheid ligt bij de 3 O's gezamenlijk (overheid, onderwijs en ondernemers).

De keuze is gemaakt te focussen op zowel het fundament (A. een excellent vestigingsklimaat) als de top (C. speerpuntsectoren) van de piramide. Dit betekent dat minder werd gefocust op het tweede niveau van de piramide (B. ondernemersondersteuning).

Wat betreft het vestigingsklimaat is er een Provinciebrede inzet gepleegd om initiatieven te realiseren die bijdragen aan het algemene economische klimaat. Hierbij kunnen we denken aan de aanleg van de Sluiskiltunnel, de nieuwe sluis bij Terneuzen, N62, Waterdunen, ontwikkelingen op het gebied van cultuur en ook Ruimte en de PAS. De provinciale inzet voor het Economisch

"De overheid (provincies en gemeenten) is eindverantwoordelijk voor het vestigingsklimaat."

Citaat uit "Lekker Duidelijk" van de kamer van Koophandel, BZW en MKB Brabant/Zeeland

vestigingsklimaat gaat dus veel verder dan de acties uit de Economische Agenda. Voor de aanpak van de speerpuntsectoren (waar de meeste inzet op is gepleegd) volgt hieronder een nadere analyse.

Focus

Uit de evaluatie komt naar voren dat de probleemschets en de beschreven doelstellingen uit de oude Economische Agenda in veel gevallen niet achterhaald zijn en nog steeds door partijen gesteund worden. Denk aan de Land-in-zee-benadering, de beschrijving van de (duurzame) energieopgave en de visie op een excellent vestigingsklimaat. Wel wordt gehamerd op het belang van focus. Zeker ook gelet op de veranderende rol (en financiële slagkracht) van de provincie.

Uit de Economische Atlas van Scoop blijkt dat de gekozen topsectoren de afgelopen jaren geen grotere groei hebben gehad dan gemiddeld. Hieruit kan worden geconstateerd dat de focus in de praktijk niet goed uit de verf is gekomen. Vraag is waar de invloed van de overheid maximaal is. Anders benaderd: Wat kan de provincie, wat niemand anders kan? Uit de rondgang langs externen komt naar voren dat de provincie grote meerwaarde kan hebben door het verbinden en bundelen van regionale partijen. Binnen de regio heeft de provincie een centrale positie en enige autoriteit. Door betrokkenen wordt echter aangegeven dat er echt meer focus in de Economische Agenda moet komen. In ieder geval zou het aantal businesscases moeten worden teruggebracht van 9 naar bijvoorbeeld 3 of 4. Bovendien moet deze focus, voor maximaal effect van de inzet, plaatsvinden op terreinen of thema's waar de provincie invloed en/of meerwaarde heeft. Hieruit vloeit het advies voort om te focussen op cross-sectorale thema's die in meerdere sectoren spelen en waar de overheid wél invloed heeft (rol, bevoegdheid, instrumenten etc.). Voorbeelden die uit de interviews naar voren komen zijn Zeeland als merk (promotie), circulaire economie/biobased, de aansluiting van onderwijs op arbeidsmarkt en fysiek vestigingsklimaat.

Aanpak businesscases

De aanpak met businesscases heeft volgens de betrokkenen overwegend positief gewerkt. Er zijn echter ook enkele lessen die we kunnen leren uit de gevolgde aanpak. In de interviews zijn aanbevelingen gedaan over de rol van de provincie en de rol van de trekkers, de afbakening en inhoud van de projecten. Zo wordt geconstateerd dat het resultaat van de businesscase afhankelijk is van de vooraf bepaalde focus. De businesscase-aanpak is nu nog wel erg procesgericht; een verbeterpunt is het meer sturen op resultaten en doelen. De businesscases die voortijdig zijn beëindigd, bevestigen dit. Bij een businesscase moet ook goed de vraag worden gesteld waarom de provincie trekker zouden moeten zijn. Provinciaal trekkerschap van een opgave kan ertoe leiden dat andere partijen hun verantwoordelijkheid niet meer hoeven te nemen. Er kan worden overwogen om vooraf heldere (SMART) resultaten en indicatoren af te spreken. Hiertegen spreekt dat bijvoorbeeld biobased economy onvoldoende concreet te maken valt om dit te doen. Voordeel van concreet formuleren van resultaten en indicatoren is dat helder wordt in welke richting de provincie projecten zoekt, bovendien werkt dit verzakelijking in de hand.

"Commitment van de provincie op lange termijn is randvoorwaarde voor een succesvolle programmatische aanpak"

Willem Sederel, directeur Biobased Delta en oud-CEO Sabic

Een belangrijk punt is dat er bij deze aanpak ook wat budget beschikbaar is per businesscase; dit kan zaken lostrekken. In bijvoorbeeld de businesscase Breskens heeft de aanpak ertoe geleid dat er – onder voorwaarde van een financieel goed onderbouwd plan – extra provinciaal geld voor deze gebiedsontwikkeling wordt vrijgemaakt. Dit heeft het vertrouwen vanuit ondernemers, om mee te doen en ook te gaan investeren, bevorderd.

"Een externe trekker kan een andere relatie aangaan met de betrokken partijen dan een overheid. Koester dat."

Luit Ezinga, voorzitter SER Zeeland en trekker businesscase Breskens

Uit de interviews en input van externen komt naar voren dat de inzet van externe trekkers grote voordelen kan hebben. Het wekt vertrouwen bij ondernemers en het is ook goed dat deze persoon een soort intermediaire rol vervult waarbij hij/zij als dit nodig is ook kritisch richting de provincie kan zijn. Het succes van de inzet van een externe trekker hangt wel af van de fase waarin

een project zich bevindt en van een zorgvuldige keuze: belangrijk is dat deze persoon voldoende vertrouwen en gezag heeft op het betreffende terrein. De trekker hoeft overigens niet per se een (oud-) ondernemer te zijn. Aandachtspunt bij het functioneren van externe trekkers is de afstemming met de verantwoordelijk ambtenaar en bestuurder, en een goede afbakening van rol en taken. Het is bijvoorbeeld belangrijk dat duidelijk is of een externe trekker namens de provincie spreekt of niet. De toegevoegde waarde van een externe trekker moet dus voldoende duidelijk zijn wil dit initiatief toegepast kunnen worden, en dan is het belangrijk om helder de taak en opdracht te omschrijven.

Tot slot wordt unaniem door alle betrokkenen aangegeven dat de naam "businesscase" de lading niet dekt en in toekomst moet worden vervangen door een beter passende naam, bijvoorbeeld (strategisch economisch) programma.

Rol provincie

In 2010 hebben de gezamenlijke provincies hun positie bepaald in het 'Profiel Provincies'. De provincies hebben op basis van zeven kerntaken verantwoordelijkheid genomen voor de regionale ontwikkeling en voor het regionale woon-, werk- en leefklimaat. Sinds 2011 is de Rijksoverheid teruggetreden op het gebied van de ruimtelijke ontwikkeling en de regionale economie en is het natuurbeleid naar de provincies gedecentraliseerd. Ook heeft het rijk besloten met ingang van 2015 belangrijke taken in het sociale domein naar de gemeenten te decentraliseren. Tegelijkertijd is de provincie Zeeland de afgelopen jaren geconfronteerd met forse bezuinigingen, die nopen tot het maken van (soms) pijnlijke keuzes. Die keuzes zijn in de Economische Agenda uit 2012 niet opgenomen.

"Provincies moeten niet willen sturen in de economie maar voorwaarden scheppen en denken in thema's"

Dick ten Voorde,
directeur Impuls Zeeland

"De provincie ondersteunt bedrijven in innovatieve economische initiatieven die de eigen kracht van het individuele (MKB) bedrijf te boven gaan"

Wim Tacken, trekker van drie businesscases op het gebied van landbouw en visserij

Provincies kunnen verschillende rollen spelen, zoals ook al in de oude Economische Agenda is verwoord. De rol als investeerder zal echter gaan afnemen. De afgelopen jaren kon, ook op basis van het relatief grote budget dat als gevolg van Delta-dividend aan de provincie ter beschikking stond, de rol als investeerder en subsidiënt nog stevig worden ingevuld; Dit zal de komende jaren anders zijn. Andere rollen waarmee de provincie invloed kan uitoefenen zijn die van regisseur, katalysator of wegbereider (denk aan signaleren en agenderen).

Bovenal is de provincie een 'belangenassembleur' die lokale belangen bij elkaar brengt op regionaal niveau, zodat deze meer opleveren dan de som der delen (IPO Kompas 2020). De invulling van deze rollen zal steeds vaker via samenwerkingsverbanden gaan plaatsvinden. Een mooi voorbeeld uit de afgelopen periode is de Zeeuwse deelname aan de Strategic Board. Een grotere financiële hefboom (multiplier) kan behaald worden door de Economische Agenda beter te laten aansluiten bij de kernthema's van nieuwe Europese programma's.

Uitvoeringsparagraaf

Aan de huidige Economische Agenda is geen uitvoeringsprogramma gekoppeld. Bij PS leeft echter wel de wens om inzicht te krijgen in concrete acties en doelstellingen van het economisch beleid. Bij het vaststellen van de nota is daarom door PS gevraagd om ieder jaar een bestedingsplan op te stellen, met daarbij op actieniveau een verantwoording van het te besteden en reeds bestede geld. Daarom maken we nu elk jaar opnieuw de zogenaamde jaarplannen. Deze uitgebreid vormgegeven jaarplannen worden in PS besproken en vastgesteld. Deze aanpak is niet optimaal: het geeft onduidelijkheid aan de rolverdeling tussen GS en PS, zorgt voor veel administratieve lasten en werkt vertragend.

"De provincie moet als regisseur optreden; Zorg dat de goede ideeën die er in Zeeland zijn, gebundeld worden"

Jos Bongers, trekker
businesscase Energie

2.2 Wat hebben we bereikt?

Het maatschappelijk effect van economisch beleid is (zoals geldt voor meerdere maatschappelijke effecten) lastig meetbaar. De invloed van de overheid op directe indicatoren zoals werkgelegenheid en toegevoegde waarde is relatief klein. De Zeeuwse economie is voor een groot deel afhankelijk van externe factoren, zoals de wereldeconomie, nationaal financieel (en fiscaal) beleid en de bereidheid van het bedrijfsleven om te investeren. De rol van provincie is voorwaardenscheppend en stimulerend. Met andere woorden: gericht op een optimaal economisch (vestigings-)klimaat. Daarnaast is er wel directie invloed en impact op specifieke projecten en innovaties en kunnen dus op projectbasis meetbare resultaten bereikt worden.

In de navolgende tekst blikken we kwalitatief terug op de afgelopen beleidsperiode en benoemen we enkele spraakmakende resultaten en voorbeelden van de inzet die we samen met onze partners hebben getoond ten behoeve van onze economie. Samenwerking is hierbij vaak een sleutelwoord gebleken.

Krachtenbundeling voor een duurzame Zeeuwse economie

Ongeveer 20% van de Zeeuwse beroepsbevolking werkt in de industrie. Een sterke sector in Zeeland, maar wel een die het zwaar heeft, onder meer door de hoge energieprijzen. Als Provincie helpen we de industrie bij de overstap op groene grondstoffen en het leggen van energiekoppelingen tussen bedrijven.

Een aantal bedrijven in het Sloegebied werkt sinds kort samen om restwarmte opnieuw te gebruiken. Als Provincie investeren we in dit project. We verwachten dat het initiatief een katalysator is voor nieuwe koppelingen. Ook hebben we geïnvesteerd in Smart Delta Resources; een platform dat door de grote industriële bedrijven (samen goed voor een energieverbruik van ongeveer 25% van de totale Nederlandse gasconsumptie) is opgericht. Door slimme samenwerking willen ze proberen om de nadelen van hoge energie- en grondstofprijzen in Nederland te minimaliseren. Dat is het Zeeuwse antwoord op de schaliegasrevolutie en lage energieprijzen in Noord-Amerika. Overigens past dit antwoord erg goed in de Europese agenda, waar de komende periode 'koolstofarme economie en innovatie' centraal staan. Als Zeeland hebben we daar al op geanticipeerd en zijn we volop bezig om Europees geld naar Zeeland te halen voor nog meer kansrijke projecten. De afgelopen jaren is de provincie Zeeland hier succesvol in geweest; in totaal is € 84 miljoen aan Europese middelen verdeeld en over 348 projecten in Zeeland toegekend.

Krachtenbundeling voor een innovatieve en nieuwe Zeeuwse economie

Enkele andere recente voorbeelden van intensieve samenwerking tussen het bedrijfsleven zijn initiatieven als de Biobased Innovation Garden, DOK41, Zeeuws Investeringsfonds, Toeristische UitvoeringsAlliantie, Biobased Delta en Foodport. Deze samenwerkingsverbanden leiden tot innovaties, nieuwe economie en economische ontwikkeling.

Een overkoepelend coördinatiepunt van de Zeeuwse 'triple helix'-partners is de Wetenschappelijke Raad Zeeland (WRZ); onderwijs, ondernemers en overheden. Met als doel gezamenlijk succesvol te kunnen optreden op het gebied van wetenschappelijk onderzoek, kennis en onderwijs, bedrijfstoeepassingen en bredere bewustwording van de kansen en de mogelijkheden in de Zeeuwse regio. De WRZ heeft een mooi rapport opgesteld met de treffende titel: "De Slimme Kracht van Zeeland". In het plan wordt duidelijk aangegeven dat er kansen en mogelijkheden zijn voor Zeeland als proeftuin van innovatie op diverse gebieden. Een belangrijk aantal thema's uit die Wetenschapsagenda leent zich voor een beroep op Europese subsidies. Onlangs zijn door allerlei Zeeuwse partijen plannen voorbereid die binnenkort worden ingediend bij Europa, met als doel extra geld naar Zeeland te halen.

Goed onderwijs is een belangrijke vestigingsfactor voor inwoners en bedrijven. De Provincie heeft gekozen voor een faciliterende rol op het terrein van onderwijs met een inzet op de kenniseconomie. De focus heeft daarom gelegen op een goede afstemming tussen onderwijs en arbeidsmarkt.

De Provincie Zeeland richt zich op een optimaal evenwicht van vraag en aanbod op de Zeeuwse sectoren voor alle sectoren, en met name techniek. De vraag van de markt is hierbij het vertrekpunt. In de afgelopen beleidsperiode is het strategisch arbeidsmarkt overleg opgericht waar werkgevers- en werknemersorganisaties, het onderwijs en de overheden elkaar regelmatig spreken over Zeeuwse arbeidsmarktvoorwaarden; ieder vanuit de eigen verantwoordelijkheid. Door de partners van het 3O overleg is een Zeeuwse arbeidsmarktmonitor opgesteld en op basis hiervan Zeeuwse Kernopgaven arbeidsmarkt/onderwijs en een Regiovisie 'De Zeeuwse Arbeidsmarkt'.

Hoewel de primaire verantwoordelijkheid voor (aanbod op de) arbeidsmarkt niet bij de Provincie ligt, heeft de Provincie Zeeland de afgelopen jaren ondersteuning geboden – financieel en/of expertise – voor de Mobiliteitscentra Zalco, Thermphos, Philip Morris en Neckermann.

Ook is deze collegeperiode fors geïnvesteerd in innovaties en de ontwikkeling van nieuwe sectoren. Innovaties in allerlei sectoren, waar Zeeland van oudsher sterk in is en waar innovaties ook hard nodig waren. En in cross-overs (nieuwe verbindingen) die ontstaan door de synergie van minimaal twee traditionele Zeeuwse sectoren, zoals agro & industrie (biobased economy) en landbouw & visserij (agrofood en aquacultuur). Enkele resultaten en voorbeelden:

Biobased economy

Deze relatief nieuwe verbinding is kansrijk voor Zeeland, maar er is wel een lange adem voor nodig. Deze aanpak heeft een goed vooruitzicht voor wat betreft werkgelegenheid. De werkgelegenheid bij bedrijven in de Vlaams-Nederlandse Delta die 100% biobased produceren is in de periode 2011-2012 gestegen met 80%. Het gaat om een voorhoede van bedrijven. Door de intensieve samenwerking die we op concrete thema's hebben gezocht met West-Brabant en Zuid-Holland (Biobased Delta), kan

Zeeland grote kansen voor de regio benutten en bovendien Europees geld binnenhalen. In Zeeland zijn de afgelopen jaren verschillende biobased projecten uitgevoerd. Zoals bijvoorbeeld de Biobased Innovations Garden in Colijnsplaat waar voor 50 verschillende gewassen wordt nagegaan of de inhoudsstoffen kunnen worden ingezet voor biobased producten, en het grootste algenteelt bassin bij kunstmestfabrikant Yara waar algen (het "groene goud") het proceswater zuiveren. De biobased economy is nu in de fase van zaaien, langzaam maar zeker komen projecten van de grond die in de fase van oogsten zitten. Tot slot heeft de Provincie nu zelf ook gekozen voor biobased inkopen, daarmee wordt enerzijds een impuls aan biobased economy gegeven, terwijl tegelijkertijd het goede voorbeeld wordt gegeven.

Energie uit water

Dit is een innovatieve sector die aan het begin van zijn ontwikkeling staat. Veel technologieën voor het winnen van energie uit water zijn nog in ontwikkeling en niet marktrijp, de bijdrage duurzame energie op korte termijn blijft dus gering. Echter de potentie in deze ontwikkelingen is voor Zeeland erg groot. De provincie is betrokken bij verschillende initiatieven: in de zomer van 2015 komt er een demonstratieproject voor getijdenenergie in de Oosterscheldekering. De Provincie Zeeland was hiervoor de leadpartner van het Europese Interregproject Pro-Tide. In dit project wordt gezocht naar technologieën geschikt bij laag verval, zoals bij de Brouwersdam, en de provinciale inzet hierop heeft een boost gegeven aan twee andere projecten: een Tidal Testing Centre in de Grevelingendam en een getijdencentrale van circa 25-40 MW in de Brouwersdam.

Binnendijkse Aquacultuur

Net als op het snijvlak van agro en industrie biobased economy ontstaat, ontstaat op het snijvlak van agri en aqua ook een compleet nieuwe sector: die van de binnendijkse aquacultuur. Een kansrijke ontwikkeling die kan leiden tot nieuwe werkgelegenheid en een duurzame ontwikkeling van de economie. In 2014 is het project Zeeuwse Tong afgerond. Het project laat zien dat voedselproductie op basis van zout water in Nederland technisch en economisch haalbaar is, en bovendien mooie producten oplevert. Een mooie bijvangst is dat steeds meer ondernemers interesse krijgen in binnendijkse kweek van kreeft, oesters, vis en wieren. We bieden daar als Provincie ook letterlijk ruimte voor. Ook starten we een nieuw onderzoeksprogramma; dit in nauwe samenwerking met het bedrijfsleven.

"De provincie Zeeland moet focussen op de 'maak-industrie'. Dus de landbouw- en visserijsector en de industrie. Met versterking van die sectoren stimuleer je vanzelf ook werkgelegenheid in allerlei toeleverende en dienstverlenende sectoren"

Addy Risseeuw, secretaris PO Mossel

Innovatie in van oudsher sterke Zeeuwse sectoren

Het ontwikkelen van nieuwe economie zoals biobased economy en aquacultuur vergt andere investeringen en inspanningen van de Provincie dan het bevorderen van innovatie in bestaande sectoren. Ook op dat laatste is fors ingezet de afgelopen jaren.

Landbouw en visserij

Om de landbouw en visserij economisch gezond te houden, zijn innovaties noodzakelijk. Als Provincie investeerden we daarom in doorontwikkeling van precisielandbouw. Gebruik van GPS op Zeeuwse akkers gebeurde al langer. Maar nieuw is dat er nu ook hulp vanuit de lucht komt: vliegtuigen met camera's brengen de stand van percelen in kaart. De opnames leveren nauwkeurige informatie over bodem, mineralen, vocht en gewassen. Zo kunnen boeren heel precies bepalen waar de grond behoefte aan heeft: bemesting, drainage of beregening. Deze nieuwe techniek moet leiden tot

duurzame teelten en een beter beheer van de bodem. Voor de boer is er ook winst: hogere gewasopbrengsten en besparing van meststoffen.

Vrijtijdseconomie

De Provincie heeft de afgelopen jaren fors geïnvesteerd in vernieuwing van het toeristisch product en versterking van het onderscheidend vermogen van Zeeland. Niet alleen voor de gast maar zeker ook voor onze eigen inwoners. Als eerste businesscase binnen de vrijetijdseconomie is hotspot Breskens opgestart. Door intensieve samenwerking tussen overheden en het bedrijfsleven is er een plan opgesteld voor de ontwikkeling van het havengebied. Het doel is om enerzijds het karakteristieke karakter van Breskens als vissersdorp te behouden en te versterken en anderzijds de plek te ontwikkelen tot een internationale zeezeilhotspot. De intentieovereenkomst die recent ondertekend is geeft de inzet van de partijen goed weer. De komende jaren zullen de plannen tot realisatie komen.

Ook investeren we met Europees geld in de vernieuwing van de verblijfsrecreatie en hebben we samen met ondernemers en gemeenten voor de badplaatsen Cadzand en Domburg de internationaal erkende Badstatus behaald; een katalysator voor vernieuwing en promotie van de Zeeuwse kust als actieve en gezonde bestemming (inclusief wellness).

Verder hebben we geïnvesteerd in betere ontsluiting en beleving van het toeristisch product Zeeland. Er zijn nieuwe routenetwerken ontwikkeld voor fietsen, wandelen, paardrijden etc. Tevens is de Zeelandpas ontwikkeld, het Zeeuws Informatiedistributiesysteem (ZIDS) met allerlei tools voor online inspiratie is ontwikkeld en het afgelopen jaar op 75 locaties in Zeeland geplaatst.

"Het stijgingspercentage van de overnachtingen is mede te danken aan de gezamenlijke inzet die we aan hand van de Economische Agenda hebben gerealiseerd."

Patrick Polie, VVV Zeeland

Havens en logistiek

De voornaamste aanjagers van de havenontwikkelingen en logistieke ontwikkelingen in Zeeland zijn Zeeland Seaports, Economische Impuls Zeeland en de gevestigde bedrijven. Zij hebben ingezet op het benutten van logistieke kansen en het verbeteren van het vestigingsklimaat voor logistieke bedrijven. Dit heeft de afgelopen jaren geleid tot mooie groeipercentsages. Tekenend is ook de constatering uit de Havenmonitor van de Erasmus Universiteit dat publieke investeringen in de Zeeuwse havens vele malen meer renderen dan in andere Nederlandse zeehavens, en dat ook de toegevoegde waarde per arbeidsplaats in Zeeland het hoogst is van alle zeehavens.

De afgelopen periode is het Zeeuws Kenniscentrum Logistiek opgericht, waarbij innovaties vanuit de topsector logistiek in Zeeland door bedrijven en kennisinstellingen worden vertaald naar de praktijk. Eén van die projecten is het project 'Uniforme Aanmelding Barges' (UAB), waarbij de slimme inzet van ICT zorgt voor een snellere doorstroming van binnenvaartschepen en efficiëntere afhandeling van hun lading.

Zeeland Seaports heeft in het kader van de businesscase containerisatie de containeroverslag in de bestaande havens gestimuleerd. Dit is gedaan door initiatieven van bestaande partijen in de haven te ondersteunen. Bijvoorbeeld de Intermodal Planner. Een initiatief van Zeeland Seaports om de gebruikers in en buiten de haven bekend te maken met de vele mogelijkheden die de Zeeuwse havens te bieden hebben op het gebied van op- en overslag van containers en met de verbindingen met omliggende havens en het achterland. Hiermee is de afgelopen jaren gestimuleerd dat bestaande kleinschaligere overslagmogelijkheden verder zijn benut en de noodzakelijke groei van de containeroverslag konden realiseren. Daarnaast zijn via het Omgevingsplan de randvoorwaarden gecreëerd om een initiatief voor grootschalige containeroverslag mogelijk te maken.

Ruimte bieden is de afgelopen jaren ook gebeurd in het dossier "Programmatische Aanpak Stikstof" (PAS). Op basis van Europese richtlijnen is er door het ministerie van I&M samen met de provincies gewerkt aan een aanpak om enerzijds de stikstofuitstoot op natuurgebieden te verminderen en anderzijds de noodzakelijke economische ontwikkeling de ruimte te geven. Onder aanvoering van de provincie Zeeland is er voor de Zeeuwse zeehavens voldoende ontwikkelruimte gekomen binnen de kaders van de PAS.

Ondernemerschap en MKB

Tot slot is geïnvesteerd in het stimuleren van innovatief ondernemerschap op allerlei terreinen en in allerlei sectoren (MKB). Digitale verbindingen voor alle Zeeuwen zijn hierbij een belangrijk aandachtspunt geweest de laatste jaren (Digitale Agenda). Inmiddels is er goed inzicht in de omvang van de problematiek en de mogelijke oplossingsrichtingen.

Daarnaast zijn we de afgelopen jaren de omslag aan het maken van subsidiëren naar investeren en participeren. Hiervoor is een Investeringsfonds Zeeland BV opgericht bij Impuls. Er is in Zeeland ruim € 10 miljoen aan (revolverende) fondsen beschikbaar voor financiering van innovaties bij bedrijven. Gelet op de veranderende financiële positie van de provincie zal het instrument subsidies nog verder gaan afnemen.

Onder aanvoering van de Economische Agenda is nv Economische Impuls Zeeland de afgelopen jaren landelijk erkend als Regionale Ontwikkelingsmaatschappij (ROM), waarvoor nu ook een rijksbijdrage is gekomen. Impuls heeft zich daarnaast kunnen ontwikkelen tot een krachtige uitvoeringsorganisatie.

Investeren in marketing en promotie van Zeeland

Deze collegeperiode is ook actief ingezet op de marketing en promotie van Zeeland als aantrekkelijke en onderscheidende bestemming voor vestigers, bezoekers en als bestuurlijke regio.

Samen met onder meer Impuls, die de promotie en acquisitie van bedrijven als taak heeft, is de promotie van Zeeland, gericht op investeerders, vormgegeven. Enkele resultaten zijn de film 'Zeeland something different' en de portalsite voor potentiële investeerders www.investinzeeland.com. Deze middelen worden als ondersteuning gebruikt bij acquisitie activiteiten. De afgelopen jaren is Impuls betrokken geweest bij ruim 40 bedrijfsverplaatsingen, met samen zo'n 1200 arbeidsplaatsen.

Vestigen heeft ook te maken met de kwaliteit van leven en dus kwaliteit van 'vrije tijd'.

Ook daarin is geïnvesteerd, en daar is samen met het toeristisch bedrijfsleven en de cultuursector actie op ondernomen. Zo is Zeeland als vrijetijdsbestemming (natuur, cultuur, sport, culinair, recreatie, vakantie, verblijf) gepromoot via tv-commercials, een online campagne, een 'fan van Zeeland'-platform en allerlei andere activiteiten.

2.3 Wat hebben we uitgegeven?

Aan de uitvoering van economisch beleid is de afgelopen drie jaar ca. € 14 miljoen uitgegeven.

Wanneer we hier de begroting voor 2015 (€ 4,8 miljoen) bij optellen, blijkt dat er in de periode 2012-2015 **€ 18,6 miljoen** aan economisch beleid is of wordt besteed. Dit bedrag is inclusief reeds bestaande budgetten die niet speciaal voor de Economische Agenda waren vrijgemaakt. Denk hierbij aan budget voor NV Economische Impuls, topsportevenementen, herstructurering bedrijventerreinen en energie. Uiteindelijk is, door onvoorziene omstandigheden, vertraging van projecten en extra bezuinigingen tijdens de uitvoering, zo'n € 500.000 minder uitgegeven dan begroot (2,6%).

Daarnaast werd de provincie gedurende de uitvoering van de Economische Agenda geconfronteerd met onvoorziene bezuinigingsopgaven. Dit heeft ertoe geleid dat op het economisch budget de afgelopen vier jaar een kleine € 7 miljoen (ruim 26%) is bezuinigd; het oorspronkelijke budget voor economisch beleid betrof bij het aantreden van dit College immers € 26 miljoen, waarvan uiteindelijk dus zo'n € 19 miljoen overeind is gebleven. Door deze bezuinigingen hebben we enkele projecten en ambities uit de Economische Agenda niet kunnen uitvoeren, zoals bijvoorbeeld het opstellen van Human capital paragrafen per businesscase.

In cijfers:

Oorspronkelijk begroot economisch beleid 2012-2015	€ 26,0 mln	
Begroting na bezuinigingen 2012-2015	€ 19,1 mln	
<i>Bezuiniging betreft dus</i>	<i>€ 6,9 mln</i>	(26,4%)
Besteed 2012-2015	€ 18,6 mln	

2.4 Aanbevelingen voor de nieuwe nota

1. De rol van de provincie in het economisch domein is al enige jaren aan het schuiven van subsidiënt ("pinautomaat") naar leidende, verbindende en stimulerende autoriteit. Dit zal leiden tot een andere aanpak (zie ook aanbevelingen 5 en 6).
2. Ga uit van samenwerking, binnen en buiten de provinciegrenzen.
3. Ga door met de businesscase-aanpak, maar voer wel een aantal verbeteringen door:
 - meer focus/doelgerichtheid;
 - minder businesscases;
 - andere naamgeving (bijvoorbeeld "programma's").
4. De inzet van externe trekkers kan nuttig zijn. Aandachtspunt is de afstemming met de verantwoordelijk ambtenaar en bestuurder, en een goede afbakening van rol en taken van trekker en overheden en de toegevoegde waarde van een dergelijk instrument.
5. Focus op minder speerpunten, en kies voor programma's rondom thema's/terreinen die zowel cross-sectoraal zijn als waarop de overheid echt invloed heeft.
6. Sluit aan bij de kernthema's in Europese programma's.
7. Behoud het goede uit de oude nota. Veel van de beschreven ontwikkelingen in de Economische Agenda uit 2012 zijn nog steeds actueel en worden nog door veel partijen onderschreven.
8. Voeg een uitvoeringsparagraaf toe.

3. Startnota beleidsherziening

3.1 Schets Zeeuwse economie

Uit de Havenmonitor van de Erasmus Universiteit blijkt dat een groot deel van de Zeeuwse economie direct of indirect gekoppeld is aan de zeehavens. Indirect is 18% van de Zeeuwse werkgelegenheid en maar liefst 46% van de Zeeuwse toegevoegde waarde gekoppeld aan de havens. Zeeland kan hierbij profiteren van de sterke oriëntatie op de haven van Antwerpen. Ook heeft Zeeland een belangrijk voordeel van haar sterke industriële positie in vooral de chemie.

Voorts kenmerkt Zeeland zich door het feit dat er ten opzichte van Nederland dubbel zoveel horecabedrijven zijn gevestigd, mede voortkomend uit het feit dat Zeeland een van Nederlands meest toeristische regio's is. Dit biedt kansen voor (extra) werkgelegenheid in deze sector. Hoewel de grootste economische kracht van Zeeland ligt bij de industrie en de havens, zijn de vrijetijdseconomie en landbouw/visserij ook van groot belang voor 'het gezicht' van Zeeland. Een relatief kleine sector in Zeeland is de ICT-sector.

*"Hoe je het ook wendt of keert;
Europese kustregio's ontlelen hun
economische kracht aan de zee"*

Gert-Jan Hospers, universitair
docent economische geografie

Werkgelegenheid en arbeidsmarkt

Zeeland heeft voor Nederlandse, en zeker voor Europese begrippen, al lange tijd een lage werkloosheid. De twee laatste jaren is de werkloosheid gestegen tot ruim 10.000. Dat komt neer op 4,7%. Dat is nog steeds relatief laag, het Nederlandse gemiddelde ligt veel hoger. Ook ten aanzien van inkomens steekt Zeeland positief af tegen de rest van het land: Het gemiddeld besteedbaar inkomen per Zeeuws huishouden is € 33.700. Dat is € 100 meer dan het landelijk gemiddelde.

Hoewel de werkloosheid in Zeeland relatief laag is, zijn de afgelopen jaren enkele grote en beeldbepalende Zeeuwse bedrijven failliet gegaan. Voorbeelden hiervan zijn Zalco, Themphos, Neckermann. Net over de grens in Bergen op Zoom heeft ook de sluiting van Phillip Morris gevolgen voor Zeeuwen.

Vraag en aanbod op de arbeidsmarkt zijn volgens de meest recente cijfers van het UWV nu redelijk met elkaar in evenwicht. In het tweede kwartaal van 2014 staan tegenover 3.400 (kort) werkzoekenden 4.100 openstaande vacatures. Een gunstig arbeidsmarktperspectief voor werklozen is er vooral voor mensen met een mbo-diploma. De zorgsector kent ondanks het verminderd gunstige arbeidsmarktperspectief toch nog de meeste krapte. Tegenover 800 werkzoekenden staan 2.500 vacatures open. Voor agrarische en sociaal-culturele beroepen is het juist andersom, daar zijn veel minder banen beschikbaar dan mensen die er werk zoeken. De verwachting is dat tot 2018 het aantal baanopeningen ruim achter zal blijven bij de arbeidsmarktinstroom. Het arbeidsmarktperspectief voor schoolverlaters is gunstig voor mbo- en hbo-schoolverlaters, vooral in groen-, techniek en zorg.

Innovatie

Aandachtspunt voor de Zeeuwse economie is innovatie. De uitgaven aan onderzoek en productontwikkeling (R&D) liggen in Zeeland structureel lager dan in de rest van Nederland. De groei in de R&D-uitgaven is echter positief, dus Zeeland is bezig met een (bescheiden) inhaalslag. Werknemers met HBO+ zijn er in Zeeland nog steeds relatief weinig. Het aantal kennisintensieve

banen is (wel) flink gestegen in 2012. De innovatie-inspanningen van Zeeuwse MKB-bedrijven liggen hoger dan in de ons omringende regio's. Dat is anders dan veel mensen denken.

Werklocaties

De Zeeuwse zeehaventerreinen beslaan ongeveer een vijfde (19%) van het totaal aan zeehaventerrein in Nederland. Er is nog 356 hectare te koop. Van de overige ("droge") bedrijventerreinen is nog 189 hectare te koop. Het jaarlijks aantal uitgegeven hectares bedrijventerrein in Zeeland is vanaf 2006 aan het dalen. De behoefte voor de komende tien jaar is berekend op 131 hectare, en de verwachting is dat daarna de ruimtevrage nihil zal zijn. In veel regio's is dan ook sprake van een overaanbod aan bedrijventerreinen. Dit is overigens een beeld dat we in heel Nederland tegenkomen, maar met name in de meer perifeer gelegen gebieden waar in het verleden door middel van de aanleg van bedrijventerrein is getracht bedrijven te trekken.

Ook in winkelgebieden komt relatief veel leegstand voor; begin 2014 stonden in Zeeland bijna 500 winkelpanden leeg (14%). In vrijwel alle gemeenten is de leegstand tussen 2010 en 2014 licht toegenomen. Uitzonderingen zijn Hulst (waar flink is gesaneerd in het aantal winkels) en Tholen. De vraag naar winkelruimte zal tot 2025 naar verwachting in alle Zeeuwse gemeenten verder afnemen (tussen de -10 % en -20 %).

Iets anders is de situatie in de kantorenmarkt. Hoewel het aanbod aan (te huur of te koop aangeboden) kantoorruimte is gestegen, is de leegstand van kantoren lager dan gemiddeld in Nederland.

3.2 Trends en ontwikkelingen: wat komt er op ons af?

Om de regionale economie optimaal te stimuleren, is het belangrijk om te werken vanuit maatschappelijke opgaven. Dit betekent ingaan op wat er actueel speelt en wat dit van de Provincie vraagt. Daarom beschrijven we hieronder de belangrijkste economische trends en ontwikkelingen. We trechteren daarbij van groot naar klein; van mondiale ontwikkelingen naar wat deze betekenen voor Zeeland en hoe deze zich in de verschillende sectoren manifesteren.

Technologische ontwikkelingen

De razendsnelle ontwikkeling van ICT en technologische innovaties van het laatste decennium zetten onverminderd en versneld door. Deze ontwikkelingen gaan snel en hebben verstrekkende consequenties voor alle sectoren. Bekende Zeeuwse voorbeelden zijn precisielandbouw, papierloos varen (logistiek) en de ZeelandPas (aanbod van Zeeuwse belevenissen voor de gast). Maar denk ook aan het feit dat schepen, terminals en kranen in de zeehavens groter, complexer en kapitaalintensiever worden. Ook de ontwikkeling gerelateerd aan de duurzame energieopwekking en energiebesparing zal leiden tot investeringen en werkgelegenheid bij de bouw en onderhoud. Ook in de industrie en bij MKB-maakbedrijven zijn ontwikkelingen in de vervlechting van productie met ICT (de zgn. Smart industry of Industrie 4.0). De kern van deze ontwikkeling is het leggen van verbindingen in de keten via ICT en internet tussen machines en bedrijven. Nieuwe en innovatieve productiemiddelen (zoals robotisering en 3D-printing) hebben vanuit dit perspectief vergaande consequenties voor de werkgelegenheid. Natuurlijk vindt massaproductie nog steeds plaats in lagelonenlanden. Maar klantwensen veranderen. De druk op steeds korter wordende levertijden, en het leveren van unieke, volgens de klantwens ontwikkelde producten, neemt toe. Hierdoor vindt productie steeds vaker plaats dicht bij de klant waar de vraag vandaan komt.

Wat betekent dit voor Zeeland?

De voortgaande ketenintegratie en procesverbetering is een onomkeerbare ontwikkeling, die zich met een enorme snelheid voortzet in alle sectoren. Van onderwijs, zorg, recreatie tot landbouw en de (proces)industrie (denk aan maintenance). Geen enkele sector kan zich onttrekken aan deze ontwikkelingen; Beter gezegd: technologische ontwikkelingen bieden voor alle sectoren kansen.

Omdat verondersteld wordt dat de keuze voor productielocaties in steeds mindere mate bepaald zal worden door de aanwezigheid van lage loonkosten als gevolg van deze vergaande automatisering van productieprocessen en ketenintegratie, biedt dit kansen voor Zeeland als een van de toegangspoorten voor West-Europa. Goede digitale en fysieke verbindingen, een goed arbeidsmarkt beleid en een platform voor open innovatie zijn bepalende voorwaarden om in deze snel veranderende tijden mee te gaan.

Beschikbaarheid grondstoffen (circulaire economie)

Er is wereldwijd een verduurzamingsslag gaande. Jarenlange prijsstijgingen van grondstoffen en een toegenomen publieke aandacht voor duurzaamheid hebben geleid tot een proces van verduurzaming van ons economisch systeem met als uitgangspunt zuinig gebruik en slim hergebruik van grondstoffen en energie. De nadruk op duurzame ontwikkeling zien we ook terug in bijvoorbeeld de Europese stimulerings- en subsidieprogramma's. Onderdeel van deze verduurzamingsslag is dat transparantie in emissies, materiaalgebruik en herkomst steeds belangrijker wordt; consumenten verwachten dat bedrijven duurzaam en maatschappelijk verantwoord ondernemen.

De afgelopen jaren heeft ook de provincie hierop ingezet, en het principe van de "circulaire economie" verder uitgewerkt. Circulaire economie gaat uit van het oneindig (her)gebruik van grondstoffen: Denk in kringlopen en vergeet afval. Uiteraard is er nog een lange weg te gaan, maar ontwikkelingen gaan snel en natuurlijke grondstoffen worden steeds schaarser en moeilijker winbaar.

Ruwweg gaat het gedachtengoed van de circulaire economie uit van twee kringlopen: ten eerste de kringloop van biologische (natuurlijke) materialen en ten tweede de kringloop van technische materialen. De productie o.b.v. groene grondstoffen (biomassa) staat reeds centraal in het beleidsprogramma "biobased economy"

waar Zeeland in landsdelig verband fors werk van maakt: de provincie werkt hiertoe samen met Brabant en Zuid-Holland onder de noemer Biobased Delta: "agro meets chemistry". Acties op dit vlak concentreren zich bijvoorbeeld op vergroening van de procesindustrie en op onderzoek, teelt en verwerking van groene grondstoffen. De kringloop van technische materialen gaat er van uit dat producten na gebruik kunnen worden teruggebracht naar de fabriek, waarna de technische materialen 100% worden teruggewonnen en gerecycled.

*"Met duurzame havens en bedrijven
gaat Zeeland uitblinken in de
circulaire economie"*

Tjeu van Mierlo, ZMF

Wat betekent dit voor Zeeland?

Zeeland beschikt over een relatief groot cluster van (chemische) industrie. Dit is bij uitstek een sector die te maken heeft met schommelende prijzen voor grondstoffen en energie en voor zijn voortbestaan op lange termijn zal moeten overschakelen op andere soorten grondstoffen en op kringlopen. Daarnaast zijn in Zeeland veel groene grondstoffen aanwezig. Als regio voorop lopen in deze zgn. biobased economy geeft kansen: dit zal leiden tot een structurele groei van werkgelegenheid en toegevoegde waarde en de industrie concurrerend houden ten opzichte van andere regio's.

De trend dat consumenten steeds meer van bedrijven eisen dat ze transparanter en maatschappelijk verantwoord ondernemen, leidt tot de opkomst van kleine bedrijven die dicht bij de consument staan. Dit is een economische kans voor Zeeland.

Zoals vermeld heeft er de afgelopen jaren een aantal grote faillissementen plaatsgevonden bij industriële bedrijven die bovengemiddeld van grondstoffen afhankelijk waren. De vraag is of dit breder speelt en of de Zeeuwse economie daarmee kwetsbaar is.

Relevant voor Zeeland is op dit gebied ook het samenwerkingsverband Smart Delta Resources (SDR), waaraan elf energie- en grondstof intensieve bedrijven in de zuidwestelijke deltaregio meedoen. Via dit verband wordt gewerkt aan industriële symbiose. Door het realiseren van koppelingen tussen bedrijven beogen de bedrijven op korte/middellange termijn hun concurrentiepositie te vergroten.

Vooruitlopend op een volledige circulaire economie, maar uiteindelijk ook een volwaardig onderdeel daarvan, vormt zich een meer hernieuwbare energiehuishouding. Concreter: het benutten van alternatieve (duurzame) bronnen van energie en het zuiniger met energie omgaan (een "koolstofarme economie"). De transitie van fossiele brandstoffen naar hernieuwbare energie is breed gedragen en al jaren aan de gang.

Wat betekent dit voor Zeeland?

Zeeland kenmerkt zich door zon, wind, water en groene grondstoffen. Deze elementen bieden kansen voor hernieuwbare energie, maar ook voor schone, conventionele energie, door de aanwezigheid van koelwater, goede toegang vanuit zee voor aanlevering van grondstoffen en het aanwezige transportnetwerk.

Investeren in alternatieve energie biedt ook op korte termijn economische kansen, denk bijvoorbeeld aan hoe de Zeeuwse havens profiteren van de aanleg en onderhoud van offshore windparken.

Sociale en demografische ontwikkelingen

Zoals in de schets van de Zeeuwse economie al beschreven, krijgt Zeeland de komende jaren te maken met uitdagende demografische ontwikkelingen. De Zeeuwse bevolking verandert de komende jaren van opbouw en samenstelling (vergrijzing en ontgroening). De toekomstprognoses wijzen op krimp van bevolking, huishoudens en banen. In Zeeland daalt het bevolkingsaantal vermoedelijk van ruim 380.000 in 2015 tot een krappe 360.000 in 2040 (-6%). Overigens is deze trend van bevolkingsdaling in rurale gebieden, die vaak gepaard gaat met vergrijzing, een landelijk en zelfs Europees fenomeen. Het zijn overal in Europa, en dus ook in Nederland, de stedelijke gebieden die een aantrekkende werking hebben op jongeren en dynamiek, de landelijke gebieden lopen leeg. In Nederland is deze beweging minder pregnant dan in andere delen van Europa, maar wel onmiskenbaar aanwezig.

Wat betekent dit voor Zeeland?

Belangrijker dan bevolkingskrimp of groei is de bevolkingsopbouw. Deze verschuift naar een groter aandeel ouderen (69% meer 70-plussers) en 15% minder jongeren tot 25 jaar en 20% minder in de leeftijdscategorie 25-69 jaar. Dit heeft op economisch vlak grote gevolgen, bijvoorbeeld voor onderwijs (minder leerlingen), arbeidsmarkt (minder mensen in de werkbare leeftijd) en voorzieningen zoals detailhandel. De daling van de beroepsbevolking werpt bovendien de vraag op of economische beleidsdoelen t.a.v. (groei van)

werkgelegenheid nog relevant zijn. Voor met name kleinere bedrijven speelt het vraagstuk van bedrijfsovername.

Het onderwijs staat in Zeeland op een hoog niveau; op alle onderwijsniveaus scoort Zeeland bovengemiddeld. Ontgroening leidt er echter wel toe dat de Zeeuwse potentiële beroepsbevolking steeds minder vaak hoog opgeleid is. Het aantal universitair opgeleiden dat in Zeeland woont, is tussen 2009 en 2013 met 14% gedaald, er is derhalve sprake van een zogenaamde "weglek". Daarnaast is de verwachting dat als gevolg van ontwikkelingen aan de vraagzijde van de arbeidsmarkt (flexibilisering, technologisering, veranderende kwalificatievereisten) de kwalitatieve discrepanties tussen vraag en aanbod verder toenemen. De verwachte knelpunten in de personeelsvoorziening voor bijvoorbeeld werkgevers in groene en technische beroepen zijn groot.

Maar vergrijzing biedt ook kansen. Zeeland heeft met zijn ruimte en landschap bijvoorbeeld volop mogelijkheden om zich als gezonde regio te ontwikkelen. Concepten die ontwikkeld zijn voor de badstatus in Cadzand-bad en Domburg zijn hier goede voorbeelden van. Deze sluiten aan bij de wens naar bijzondere ervaringen die goed zijn voor het eigen welzijn. Ook het kwalitatief goede onderwijs in Zeeland biedt kansen voor doorontwikkeling.

In tegenstelling tot de trend van bevolkingsafname in niet-stedelijke gebieden wijzen alle prognoses ten aanzien van mondiale demografische ontwikkelingen juist op een forse toename van de wereldbevolking. De meest recente cijfers wijzen op een toename van 7 tot 9 miljard in de periode tot 2040. De voedselproductie is de afgelopen 20 jaar toegenomen, maar houdt geen gelijke tred met de groei van de wereldbevolking. Met name de vraag naar eiwitrijk voedsel zal sterk stijgen.

Wat betekent dit voor Zeeland?

De snelle groei van de wereldbevolking leidt in de komende decennia tot een aanzienlijk hogere vraag naar gezond en eiwitrijk voedsel. Beantwoording van de vraag naar voedselzekerheid vormt één van de grootste uitdagingen van de 21e eeuw. Dit biedt volop kansen voor het Zeeuwse agro- en aquafoodcluster.

Klimatologische ontwikkelingen

De klimatologische omstandigheden wijzigen in hoog tempo en deze wijzigingen lijken zich de komende jaren door te zetten. De uitstoot van broeikasgassen leidt tot een stijging van de gemiddelde temperatuur op aarde. Deze hogere temperaturen leiden tot extreme weersituaties en een stijgende waterspiegel. Naar verwachting zullen zich in de toekomst langere periodes van droogte voordoen, gevolgd door in hevigheid toenemende periodes van neerslag. Een gevolg van de langdurige periodes van droogte is een toenemende verzilting. Deze zal met name in kustgebieden merkbaar zijn. Enerzijds doordat rivieren te weinig zoet water afvoeren en het zeewater zich kan mengen met zoet rivierwater, slootwater en grondwater, en anderzijds doordat het zilte grondwater, mede onder invloed van een stijgende zeespiegel, het wortelpakket van landbouwgewassen aantast. Tot slot worden de inzichten in klimatologische ontwikkelingen verwerkt in verschillende natuur- en milieuregelgeving, en leiden de klimatologische veranderingen tot inzet op de reeds genoemde ontwikkeling van alternatieve en koolstofarme energieopwekking.

Wat betekent dit voor Zeeland?

De kansen voor duurzame en alternatieve energie zijn reeds beschreven onder het kopje "beschikbaarheid grondstoffen" hierboven. Een voorbeeld van natuur- en milieuregelgeving

die veel impact op de Zeeuwse economie heeft is de programmatische aanpak stikstof (PAS), waarover later meer.

Omdat met name kustgebieden als eerste met de gevolgen van de klimaatverandering, en de daarmee gepaard gaande verzilting van landbouwgebieden te maken zullen krijgen, vormt het omgaan hiermee voor onze provincie een belangrijke uitdaging. Zuiniger omgaan met het beschikbare zoete water en de aanvoer van extra zoet water vormen mogelijke maatregelen om de traditionele akkerbouw en tuinbouw in de toekomst te continueren. Adaptatie door omschakeling naar de teelt van zouttolerante gewassen en andere aquatische organismen lijkt ook uit economisch oogpunt een aantrekkelijk toekomstperspectief.

Beleidsmatige en bestuurlijke omgeving

Naast bovengenoemde maatschappelijke ontwikkelingen worden slagkracht en beleid van de provincie ook beïnvloed door beleidsdoelen van andere overheden en ontwikkelingen binnen de provinciale huishouding.

Europa

Europese programma's worden steeds belangrijker voor Zeeland. De EU 2020-strategie is de langetermijnstrategie van de Europese Commissie die zowel een goede uitweg uit de crisis moet bieden als ambitieuze structurele hervormingen in gang moet zetten. De voornaamste hoofddoelen die in de EU 2020- strategie staan verwoord zijn:

- Meer onderzoek en ontwikkeling;
- Meer werkgelegenheid;
- Groene economische groei;
- Bevorderen van sociale inclusie;
- Verhogen onderwijsniveau

De Zeeuwse uitwerking voor de komende programmaperiode 2014-2020 krijgt gestalte in verschillende Europese programma's. Voor de uitvoering van de Economische Agenda is met name het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO) van belang. Dit wordt nader uitgewerkt in de INTERREG programma's en OP-Zuid.

Binnen de EFRO programma's staan de volgende thema's centraal:

- Innovatie
- Koolstofarme economie
- Milieu en natuurlijke hulpbronnen
- Arbeidsmarkt en sociale innovatie

Daarnaast is voor de Provincie Zeeland het plattelandsontwikkelingsprogramma POP van belang. We richten ons binnen POP-3 op het versterken van innovatie, verduurzaming en concurrentiekracht van de agrarische sector, inclusief extra steun voor jonge boeren.

De afgelopen jaren is er volop gebruik gemaakt van de stimuleringsmiddelen die via de Europese programma's voor Zeeland beschikbaar zijn gekomen. Voor POP 2, OP-Zuid en de Interreg programma's Vlaanderen-Nederland, Twee Zeeën en B en C, is in totaal €84 miljoen euro aan Europese middelen verdeeld en over 348 projecten in Zeeland toegekend.

Ook voor de nieuwe programmaperiode (2014-2020) heeft Zeeland zich goed gepositioneerd voor de EFRO en POP-programma's. Door in nauwe samenwerking met onze buurprovincies in Zuid-Nederland en Vlaanderen en met het Rijk (Ministerie van EZ) ervoor te zorgen dat aan de voorkant bij de totstandkoming van de Programma's de Zeeuwse speerpunten goed zijn verankerd. Dit biedt goede perspectieven voor kansrijke Zeeuwse projecten de komende jaren. Dit heeft geleid tot de vaststelling van de Operationele Programma's door de Europese Commissie en uitvoeringsconvenanten waarbij de provincie de verplichting aangaat voor een bijdrage in de uitvoeringskosten (Technische Bijstand) en zich ook gecommitteerd heeft aan een (inspannings) verplichting voor cofinanciering in projecten.

De ambitie van de Provincie Zeeland is om maximale benutting van de Europese middelen uit deze programma's te realiseren waarbij de keuze wordt gemaakt om provinciale cofinanciering daar in te zetten waar dit gekoppeld kan worden aan de uitvoering van provinciale beleidsdoelstellingen en daarmee van versterking van de Zeeuwse economie (incl. de kenniseconomie). Op deze wijze wordt een zo hoog mogelijk multipliereffect nagestreefd. Voorwaarde hiervan is wel dat er voldoende provinciale budgetten beschikbaar zijn.

Rijksbeleid

In het rijksbeleid is stimulering van de regionale economie losgelaten en naar de provincies gedecentraliseerd. Wel heeft het ministerie van EZ in 2011 middels de zgn. "Bedrijfslevenbrief" aan ondernemers en onderzoekers uit negen "topsectoren" gevraagd om concrete voorstellen te doen die de Nederlandse concurrentiekracht versterken. Deze negen topsectoren zijn: high tech systemen en materialen, energie, creatieve industrie, logistiek, agrofood, tuinbouw en uitgangsmaterialen, life sciences en health, water, en chemie. Een aantal van deze voorstellen, "businesscases" genoemd, hebben betrekking op Zeeuwse bedrijven of onderzoeksinstituten.

Sinds september 2013 is er een nationaal energieakkoord dat IPO namens alle provincies heeft ondertekend. De provincie Zeeland heeft daarnaast met het Rijk een "green deal" afgesloten met daarin de aandachtsgebieden biobased economy, restwarmtekoppelingen en energie uit water.

Het ruimtelijke en mobiliteitsbeleid van het Rijk (SVIR) zet in op stedelijke regio's, die als centra worden gezien van economische groei. De Zeeuwse havens zijn binnen dit beleid aangeduid als havens met een nationale betekenis en worden dus erkend als belangrijk ruimtelijk-economische knooppunt. Dit uit zich o.a. in de rol van de Zeeuwse havens in het Werkprogramma Zeehavens 2014-2016, een actieprogramma van het ministerie van I&M en de verschillende havenbedrijven. Zeeland Seaports zal hieraan uitvoering geven. In dit licht is het ook van belang dat Zeeland Seaports binnenkort een nieuw Strategisch Masterplan gaat opstellen; Hierin zullen de met het Rijk afgesproken acties alsmede de veranderende mondiale omstandigheden worden verwerkt.

Tot slot is voor de regionale economische ontwikkeling ook natuur- en milieuregeling relevant. Voorbeeld hiervan is de PAS-aanpak. Hierin hebben de provincies de afgelopen jaren reeds een belangrijke regierol gehad, en dit zal zich ook de komende bestuursperiode manifesteren.

Ontwikkelingen binnen de provinciale organisatie

De afgelopen jaren is de interne provinciale agenda gekenmerkt door bezuinigingen en takendiscussies. Dit zal zich doorzetten, gelet op de ontwikkelingen binnen Delta. Het is onzeker hoe

de financiële mogelijkheden van de provincie in het algemeen en het economisch beleid in het bijzonder eruit zien na 2015. Uitdaging zal zijn om beleidsdoelen ook te realiseren zonder grote werkbudgetten en subsidiestromen.

Verder is door PS gewerkt aan een toekomstverkenning Zeeland 2040, die tot doorwerking in beleid kan en zal leiden. Deze vormt weer input voor een gemeenschappelijke provinciale visie die ten grondslag aan nieuwe beleidsdocumenten zal liggen.

Meer concreet zijn er beleidsmatige ontwikkelingen op het gebied van de vrijetijdssector, onderwijs en detailhandel. Ten aanzien van vrijetijdseconomie heeft GS samen met partijen uit de sector een nieuwe visie opgesteld. Deze visie, die als bouwsteen voor een nieuwe Economische Agenda zal worden gebruikt, zet de gast centraal en steekt in op de vrijetijdseconomie als thema in plaats van louter als sector.

Daarnaast heeft de SER Zeeland een advies neergelegd over detailhandel. De SER vraagt de provincie om een overkoepelende detailhandelsvisie op te stellen en de leegstand aan te pakken. Dit kan wellicht leiden tot beleidsaanpassing.

Tot slot heeft de Zeeuwse Onderwijsautoriteit een advies aan de provincie aangeboden, genaamd Campus Zeeland! Dit advies is gericht op versterking van de kennisinfrastructuur in Zeeland. Na de verkiezingen kan het nieuwe provinciaal bestuur hier een standpunt over innemen, waarna doorwerking in beleid kan plaatsvinden.

3.3 Conclusie

De in dit hoofdstuk beschreven trends en ontwikkelingen nopen tot een herziening van het provinciaal economisch beleid. Immers, als we ons niet richten op deze ontwikkelingen missen we kansen of kunnen bedreigingen negatieve impact hebben op de Zeeuwse economie. In de kadernota zullen daarom strategische beleidskeuzes worden gemaakt die rekening houden met de maatschappelijke opgaven en de veranderde beleidsomgeving waarbinnen de provincie opereert.

4. Proces

Planning

Het doorlopen van de volledige beleidscyclus duurt ruim een jaar.

Samen met de statengriffie is een planning vastgesteld:

jan 2015	Start proces
mrt 2015	Start- en Evaluatienota gereed
18 mrt 2015	PS-verkiezingen
apr 2015	Zicht op Beleid-sessie PS
24 apr 2015	Start- en Evaluatienota in PS
juli 2015	Kadernota gereed
25 sep 2015	Kadernota in PS – hierin worden strategische beleidsbepalende keuzes gemaakt
kerst 2015	Beleidsnota gereed
Q1 2016	Beleidsnota in PS – hierin worden de gemaakte keuzes uitgewerkt in doelen en acties

Verkiezingen

Tijdens het planproces zijn op 18 maart 2015 nieuwe verkiezingen voor Provinciale Staten. Het proces wordt zo ingericht dat in de aanloop tot de verkiezingen gebruik gemaakt kan worden van de inhoudelijke discussiepunten en dat de besluitvorming na de verkiezingen zal plaatsvinden. Dit geeft de nieuwe Staten de kans om hun inzichten mee te nemen in de visievorming.

Ten aanzien van afstemming met de Staten wordt naast de reguliere overlegmomenten (commissievergaderingen) ook gebruik gemaakt van bijvoorbeeld "Zicht op beleid"-bijeenkomsten. Hierover zal nader overleg met de statengriffie plaatsvinden.

Marktconsultatie/betrekken stakeholders

Een economisch beleidsplan is geen wettelijke planfiguur en is dus niet gebonden aan formele inspraakmomenten. Dit wil echter niet zeggen dat we geen overleg met de markt en maatschappelijke organisaties hebben. Net als bij vorige economische beleidsnota's is de input uit de markt essentieel. Daarom zullen gedurende het proces een aantal marktconsultaties worden georganiseerd. De vorm en omvang hiervan hangt af van het moment in het proces. Ten behoeve van het opstellen van deze Start- en Evaluatienota heeft een marktconsultatie plaatsgevonden op 13 januari 2015, met ca. 30 vertegenwoordigers en kenners van de Zeeuwse economie. Verdere marktconsultatie zal in ieder geval plaatsvinden tijdens het schrijven van kadernota en beleidsnota. Hierbij is ook een nadrukkelijke rol voor de SER-Zeeland voorzien.

Relatie met andere beleidsherzieningen

Het Provinciaal verkeer- en vervoerplan (PVVP) wordt geheel herzien. De kadernota is opgesteld en de planning is gericht op vaststelling eind 2015. Voor het PVVP wordt een geactualiseerde versie van de gemeenschappelijke provinciale visie opgesteld. Dit visiedeel is globaal en moet de basis zijn voor ieder provinciaal beleidsplan, dus ook voor de nieuwe Economische Agenda. Tevens wordt in 2015 gewerkt aan een tussentijdse herziening van het Omgevingsplan; vaststelling hiervan is voorzien begin 2016. In het Omgevingsplan worden de ruimtelijke consequenties van economische sectoren beschreven en beleid gevoerd; denk bijvoorbeeld aan ruimte voor aquacultuur, intensieve veehouderij en vernieuwing in de recreatiesector. Tot slot is ook de nieuwe Cultuurnota relevant. Er zal nauwe samenwerking tussen de verschillende projectteams plaatsvinden.

Wat mag het kosten?

Het opstellen van een beleidsnota vraagt inzet in tijd en geld die de reguliere werkzaamheden te boven gaan. De ambitie is de werkzaamheden voor een zo groot mogelijk deel te verrichten met de bestaande formatie. Uitbesteding zal in principe niet plaatsvinden. Wel zal er een werkbudget beschikbaar dienen te zijn voor de marktconsultaties, specialistische deelonderzoeken of adviezen, communicatie, drukwerk en dergelijke. Voorgesteld wordt hiervoor een werkbudget van € 50.000 te reserveren.

5. Voorstel

Wij vragen u in te stemmen met de startnota en ons, gelet op de in paragraaf 3.2 van deze startnota benoemde maatschappelijke opgaven en de veranderende beleidsomgeving waarin de provincie opereert, opdracht te verlenen op basis van deze nota de Economische Agenda te herzien.

Planperiode

De huidige Economische Agenda heeft een geldigheidsduur van 3 jaar, gekoppeld aan de collegeperiode. Ten aanzien van de termijn van EA2 zijn de volgende overwegingen relevant:

1. Koppeling van de planperiode aan collegeperiode stelt GS en PS optimaal in staat om gericht en herkenbaar te werken aan hun doelstellingen;
2. Korte planperiodes maken het mogelijk om snel bij te sturen indien de omstandigheden wijzigen, dan wel wanneer er nieuwe politieke verhoudingen ontstaan;
3. Het opstellen van een nieuwe beleidsnota duurt al snel ca. anderhalf jaar. Gelet op een dergelijke voorbereidingstijd is een planperiode van 3 jaar wel erg kort. Het zou meer in verhouding met elkaar staan als ofwel de voorbereidingstijd sterk verkort wordt, ofwel de planperiode verlengd wordt;
4. Koersvastheid is belangrijk. Economische structuurversterking duurt vaak langer dan 3 jaar. Om optimaal effect van beleid te bereiken is een langere planperiode dus zinnig.

Alles overwegende kiezen we vooralsnog voor een planperiode van 2016-2021, analoog aan de 6-jarige planperiode van het Omgevingsplan. Halverwege de looptijd van EA2 kan het (hierboven beschreven) uitvoeringsprogramma worden herzien om aan te sluiten bij eventueel gewijzigde omstandigheden. Deze herziening valt ruwweg samen met de volgende PS-verkiezingen in 2019, waardoor de politiek dan opnieuw accenten kan zetten of aanpassingen kan doorvoeren. Op deze manier kan worden tegemoet gekomen aan alle vier de bovengenoemde overwegingen. Parallel aan de werkwijze van het Omgevingsplan kan aan dit gewijzigde uitvoeringsprogramma een (tussen) rapportage worden gevoegd over de behaalde resultaten en de tussenstand op de doelstellingen (Bij het Omgevingsplan wordt dit de Omgevingsbalans genoemd).

Een langere planperiode dan 6 jaar wordt gelet op de snelheid van economische ontwikkelingen niet opportuun geacht. Tot slot is de periode t/m 2021 ideaal omdat relevante externe programma's zoals Europese programma's en het Energieakkoord t/m 2020 lopen met enige uitloop.

Uitgangspunten

De uitgangspunten zijn als volgt:

- Planperiode betreft 2016-2021;
- Er worden geen jaarplannen meer gemaakt, maar wel een uitvoeringsprogramma;
- Deadline vaststelling EA2 is begin 2016;
- Kadernota e.v. worden vastgesteld door nieuw PS;
- Huidig college bereidt start proces voor (incl. Start- en Evaluatienota).

Bijlage 1: Bij evaluatie betrokken instanties en personen

Op 13 januari is samen met de BZW en SER-Zeeland een sessie georganiseerd met externe partijen uit de Zeeuwse economie. Vraagstelling tijdens dit "diner pensant" ging enerzijds over het terugkijken op de afgelopen periode, anderzijds werd de aanwezigen gevraagd om vooruit te kijken: waar moet de provincie op in zetten en wat is haar rol. Dit diner en de besproken stellingen heeft ons veel input gegeven voor de evaluatie van de Economische Agenda 2013-2015. Tijdens het diner waren de volgende externen aanwezig:

- dhr. L. Ezinga, trekker businesscase en voorzitter SER-Zeeland
- dhr. A. Kamerbeek, Delta N.V.
- dhr. F.J.C.M. Kempenaars, voorzitter Portiz en tevens directeur Styron
- mw. L. Schoone, FNV
- dhr. A. Thomas, voorzitter BZW en tevens directeur DOW Terneuzen
- dhr. P. Kamstra, ABN-Amro
- mw. E. Lemkes, ZLTO
- dhr. A. Risseeuw, Pomossel
- dhr. E. de Ruijscher, H4A en tevens namens Bouwend Nederland afd. Zeeland
- dhr. W. Tacken, trekker businesscase
- dhr. D. Gilhuis, ZSP en tevens trekker businesscase
- dhr. J. Lonink, burgemeester Gemeente Terneuzen
- dhr. M.A.F.M. Mierlo, ZMF
- dhr. M. Verbrugge, Verbrugge Terminals b.v.
- dhr. J. Scherphuis, Stichting Zigzag
- dhr. A. de Buck, HZ
- dhr. G.A.F. van Harten, Strategic board
- dhr. R. Jonker, Portiz
- dhr. D. ten Voorde, NV Impuls Zeeland
- dhr. D. van der Wouw, Scoop
- dhr. J. van Cutsem, Roompot Recreatie
- mw. B. Oomen, UCR
- dhr. P. Polie, VVV Zeeland
- dhr. A.A.D. Saman, BZW / Portiz
- dhr. P. de Schipper, Emergis
- dhr. R. van 't Westeinde, Toeristisch Ondernemend Zeeland

Daarnaast is er met een aantal externen, die nauw bij de uitvoering van het provinciaal beleid betrokken waren, een diepte-interview afgenomen:

- dhr. W. Sederel, trekker businesscase
- dhr. W. Tacken, trekker businesscase
- dhr. L. Ezinga, trekker businesscase
- dhr. J. Bongers, trekker businesscase
- dhr. D. ten Voorde, NV Impuls Zeeland
- dhr. A. Risseeuw, Pomossel
- dhr. M.A.F.M. Mierlo, ZMF
- dhr. P. Polie, VVV
- dhr. K. de Regt, ZLTO

Tot slot heeft ook het door de BZW georganiseerde "gesprek met werkgevers" voor Statenleden op vrijdag 27 februari input opgeleverd voor de evaluatie.

COLOFON

Uitgever
Provincie Zeeland

Teksten
College van Gedeputeerde Staten

Fotografie
Beeldenbank laatzeelandzien.nl (Ruben Dreel)

